

سوال 3
'بلوچہ شاہ دی کافی سن کے ٹڈا کفرانہ دا'
تساں اس نال لکنا اتفاق کرے او؟

جواب 1- لغتارف

بلوچہ شاہ دی کافی سن کے ٹڈا کفرانہ دا
وحدت سے دربارے اندا وہ بھی ویا تروا
میاں محمد بخش
میاں محمد بخش میں اس شعر لکھے
خدا لے ایہہ آکھا اے کہ بلوچہ شاہ دی شاعری کا پیغام
محبوب حقیقی یعنی اللہ لسانی نال سچی محبت دا اے۔ جیوں
السنان اپنے دل نوں غیر اللہ دے وچھو توں پاک کر کے
اس وچ رب نوں وسایا لیتھتے فریادہ اوسی کردا
اے جسدا اس دے رب نے اوس نوں حکم دتا اے۔
السنان یٹی کفر دا اس (السنان) نال دور تک کوئی واسطہ نہیں
ریندا۔

2- شاعر دا لغتارف

بلوچہ شاہ نوں پنجابی زبان دے
شاعر دے طور تے پوری دنیا وچ اتنی شہرت حاصل ایہی دینی
فارس وچ مولانا رومی نوں حاصل اے۔ بلوچہ شاہ بے باک
لکھے دے شاعر نہیں تے حق سچ گل نوں بنا لکھی
کھوڑ دے عوام تک پچھانے وچ یقین کردے نہیں
تے جیج اگھدے نہیں

موتیہ تک اتنی بات نہ ریندی اے

3- بلوچہ شاہ دی کافیاں

بلوچہ شاہ لکھی اصناف

روح نامی گیتی ہے الیں وچ سب توں مشہور ایناں
دیان کائیاں پوویاں میں کافی عربی زبان دا
لفظ ہے جس دا معنی ہے پھر ایونا۔ قرآن مجید وچ
تھہر جگہ 2 لے لفظ آیا ہے

ولفی باللہ حیا ولفی باللہ شہیدا

بے شک اللہ کارماں کافی ہے بے شک اللہ دی شہادت کافی ہے

الیں توں مراد نامی دی الیں صنف ہے جس وچ
کئی موضوع توں ایخ بیان کیتا جاوے کہ سن
وے دی جھکا لہے جاوے۔ الیں وچ ٹیپ
دامرہ شامل ہوندا ہے جیڑا الیں توں پڑھن ویلے
دوہرا یا جاندا ہے۔ مثال دیکھو

تیرے عشق نچایا کرے کھیا کھیا
تیرے عشق میں ڈیرا میرے اندر کھیا
بھرے زیر پیالہ میں تاں آئے پینا
جھبڈے بوڑیں وے طہا نیں تے میں مرگیاں
تیرے عشق نچایا کرے کھیا کھیا

الیں وچ "تیرے عشق نچایا کرے کھیا کھیا" ہے
دامرہ ہے

4۔ عشق حقیقی و القصور

بلکہ شاہ دے عطا لوق عشق توں
مراد عشق حقیقی ہے۔ حدوں اللہ لقاوی دی ذات نہادی

لوہ دار کز بن جاوے تے غیر باقی کوئی چیز معنی نہیں
رکھدی

حاجی لوگ ملے لوں جانڈے اسپن تے جانانقت ہزارے
جبکہ ول یارات ول کلب بھلوں بھول کتاباں چارے

5- وحدت الوجود القور

جہوں انسان عشقِ حقیقی روح مبتلا ہو جائزہ اے
تے اسوی آفری شکل روح عاشق تے معشوق داوصال
یو جائزہ اے غیر عاشق اوہی گل خدا اے جیرا اوسن دا
محبوب آکھرا اے اللہ جہوں دل روح و سن جاوے تے غیر
تفریت انسان دا کوئی تعلق نہیں رہندا

راجھا راجھا کر دی نی میں آپے راجھا ہوئی
سہو نین فیروز دھیرور راجھا پیرنہ آٹھو کوئی
راجھا میں روح میں راجھے روح ہو خیا ل نہ کوئی
میں ناپس اوہ آپے اپنی آپے کرے دل جوئی

6- غیر اللہ کون ہے زاری

عشق دی حقیقی لوں حاصل سر اللہ ضروری اے کہ بندے دا
دل پر لرحہ پر نیز اسطوں بناا ہووے جاپیے اوہا کی
دنیاوی چیز دا لالچ ہووے یا کوئی دنیاوی خواہش، عشق
حقیقی روح مبتلا کھتی کہ اوس لالچ کوئی جا سیت باقی
نہیں رہندی تے انسان دا دل کمر لوں پاک ہو جائزہ اے

الف اللہ رتا دل میرا
میں لوہے دی خرب کوئی

ب بڑھیاں کچھ کچھ سمیٹ کر
لذت الف دی آتی

7- رب دی مخلوق نال محبت

جیوں رب دی محبت دل و جح و س جانی لار
تہ بندے تون اوس دی مخلوق نال دی پیار ہو جاندا
لے، بندہ نک بن جاندا ہے، دو جہاں دا خیال رکھدا
اے تے تفر تو توب کر لیندا ہے

سجد ڈھارے بندر ڈھارے ڈھارے جو کچھ ڈھینا
اے بندے دا دل بندھاویں رب دلال و جوسا

8- مسلمانان نو بلند کردار اپناون دی سہ

لکھے شاہ دی شاعری و جح مسلمانان تون بڑی
عادات چھوڑ کے پیا مسلمان بٹون دی سہ دتی گئی اسے
ابن ابیہ کیا جاسکدا ہے کہ لکھے شاہ دی شاعری سن
کے تفر تون دوری داسق بلداے

نہ نہ کرنا اس استغفار
کیسی توب ہے ایہ پیار
ساویں دیکے بیوں سوائی
وا دیا دی تون مانی لائی
مسلمان ابیہ کتھوں آئی
ایہ بڑے کردار

9- عالم با عمل بنن دی یدایت

بلھے شاہ نے مسلمان عالماں لوں علم دی زوج
نوں سچھے کے مطالعہ کرنے دی بت دتی اے۔ تے عالم
با عمل دی بندیا تے اے۔ علم نوں سچھے کے پڑھیں نال کنرا
روز ٹٹ جائدا اے

علموں لبس کرین اوہ یار
اکوالف تیرے درکار

پڑھ پڑھ لکھ لکھ لاویں ڈھیر
ٹھہر کنایاں جا رجو غیر
نردے جانن ورج انخر
چکھو راہ تے نزن سار
علموں لبس کرین اوہ یار
اکوالف تیرے درکار

10 - ملدی گل

بلاشبہ بلھے شاہ دی شاعری
النسان نوں اللہ نوں سچی صحبت دادرس پڑھے بجا
الفاظ وچ دیندی اے۔ جیوں اللہ دی صحبت دا حصول
النسان دا مقصد بن جائدا اے اوہ اسدی دی خوشنودی
دے حصول لئی اوسن دے سارے کلمہ بندا اے۔ تے اوسن
دے بدل وچ کفر لئی کوئی جگہ باقی نہیں بچدی۔

سوال ۹ بلھے شاہ دی شاعری حقیقت پسندی دی

شاعری اے؟

جواب ۱۔ شاعر دے تعارف

بلھے شاہ دا شمار پنجابی دے بین الاقوامی

شہرت یافتہ شاعرین۔ اپنا دی شاعری وچ
بے باقی دا عنصر ملدا اے۔ بلھے شاہ ہر گل توں بنا
کس روک لوک دے عوام دے سامنے پیش کردے ہیں
السنیٹی ایہہ کیا جا سکدا اے کہ اپنا دی شاعری
حقیقت پسندی شاعری اے

۲۔ صوفیہ رنگ آتی بات نہ بندی اے

2۔ بلھے شاہ دی شاعری وچ حقیقت پسندی

۱۔ عشق حقیقی دے تصور

بلھے شاہ دے مطالبات اگر انسان توں

رب دی سپائی حل جاوے تے میرا دس توں کہے
پوریتہ دی لوٹیں بندی

الف اللہ عادل میرا

میں توں ب دی فرخنگائی

بے پڑھیاں کجی سمجھ اوکے

لذت الفردی آئی

ب۔ ذات بات دی لقی

شاہ سائیت قاری خاں

دے راہیں سن . بلو شاہ نے سید زاد ابوون دے باوجود
ایناں دے پتھرتے بیت کہی جس دی وجہ توں
ایناں دا خاندان وی ایناں دے خلاف ہو گیا . ایناں
ذات پت دی نئی ایناں انفاطوح کیتی اے .

بلو لوں سمجھاوے آیاں میناں تے بھرھیاں
تھدے بلو سا ڈاکنہ تھدے بلو راہیاں
اے نیا لو لادجیاں توں توں کیوں رہتاں لایاں
پیرا سا کوں سید سڈے دورخ حلے سزا میناں

ب - عشق دے ظلم

بلو شاہ دے مطلق حدوں
انساں معاشرے دے مفسر سو دے روپا ت دے منافی
کوئی کم کردا اے تے سارا جگ اوس دے خلاف
لوہ پھو جاتا اے . بلو شاہ دا اظہار عشق لوکاں
لوں دین دے خلاف لگاتے ایناں مین بلو شاہ
تے کامریوں دا فتوہ لادتا . اس دا جواب بلو شاہ
لیج دیندے مین

عاشق ہو لوں رب دا ہوئی والیست لاکھ
تینوں کاںز کامر آکھ دے توں آہو آہو آکھ

ج - معاشرے دے ظلم

بلو شاہ مین معاشرے
اے ظنر کردے پھوڑے اظہار اے .

لکھا ہے شرع نہ ہے
 سلفہ دی نہیں کرے سو
 موند نہ انا الحق گو
 چاہڑھسوی ڈوے گا وہیں گا
 پیارا سبیل کے پیر میں لا
 بچھوں بچھتا وہیں گا

ح - شرع سے عشق

لکھشاہ میں اس حقیقت کو
 ہے پاک انداز ناں بیان لیتا ہے کہ شرع سے عشق
 وح کی فرق ہے

شرع کے چل چاس ملاں دے سکھنے کے لب ادا مانوں
 عشق کے اک طرف سے اکتب لکھ سے کتاباں کوں

ح - عالم ہے علی دی سے دنیا

لکھشاہ میں ایسے حقیقت کھلا ڈھو
 انداز وح بیان لیتی ہے کہ صرف کتاباں سے تصنیف ناں
 میں ایساں توں سے سمجھن سمجھن ناں ای علم
 حاصل ہوتا ہے

علموں میں کریں اوہ یار

اکو الف میرے درد کلا

بڑھ بڑھ لکھ لکھ لاوں ڈھیر ڈھیر کتاباں چاہو فر
 گریہ جانن وح انفس بچھو چھو راہ تے خبر نہ سناں
 علموں میں کریں اوہ یار

ح - دنیاوی بے ثباتی دی یاد

بلکہ شاہ نے دنیاوی بے ثباتی دی
حقیقت ایساں الفاظ و روح بیان کیتی اے۔

اک روز جہانوں جانا اے
جاقرے روح سما نا اے
نیرا گوشت کپڑاں کھانا اے
کرہیت مرگ و سار سنی
اک ڈھاگ گھڑاے بار بسنی
اے رون، تیرے درکار بسنی

د - مخلوق خداوی حقیقت

بلکہ شاہ نے اللہ نون رازی نون
دی مت ایساں شعران و روح دتی اے

مسید ڈھاوے بندہ ڈھاوے ~~کھانا~~ کھانا جو کھو ڈھاوے
اک بندے دادل نہ ڈھاوین، رب دلال و صاب و سدا اے

ڈ - سلی ناں نون حقیقت نون جگاون دی کوشش

بلکہ شاہ نے سدا نون دے زوال
نون پیکھے بے طبعیاں ایساں نون ایسے شہرے
ذریعے دنیاوی حقیقت بچیاون دی کوشش کیتی
اے

نت کرنا ایسے استغفار

کبھی توبہ ہے اے یار

سالوں کے لوہے سے
وادیوں کی تون بانی لائی
سلمانیا رکھوں آئی
اپنے بترے کردار

۱۔ خاندانی قدان دانوال

طلحہ بلوہ شاہ میں ہمارے
کی گھری خاندانی قدان دی حقیقت انیاں الفاظ
صبح بیار کیتی اے

اللہ بیور فدا نائے

انیاں ووح التناق نہ کالی انتنایاں کیا چاہے کیا تائے
بیوتراں التناق نہ کالی تنصیاں نال نہ تائے

۲۔ منافقت تون کنارہ کشی

بلوہ شاہ سے دنیا کے منافقت
بھرے روئے تون ہر داشت کرن تون بجا ڈاوس تون
دور جان تون بترے سمجھا اے

بلوہ شاہ چیل ادکھ چیلے

تھتے سناہ بیوں انے
نہ کوئی سناہی ذات بچوانے
نہ کوئی سناہوں منے

3۔ مکی گل

بلوہ شاہ میں اپنی بے باک

تے زڈر شامری دے ذلیے دنیا دی ساریاں
کڑوی کیلی وقتیاں عوام دے مسابن دے آن
دا اوکھا لین سناتا اے . معاشرے دا نظم وی
ایناں توں ایس کم توں پس دوک سکا .

بول مٹی دیا باویا توں ک سبق ملدا اے

جواب

لقارف

بول مٹی دیا باویا سیاہ حیدر دے
ریڑیاں ڈراماں دا چھوہ آئے۔ ایناں ڈراماں
دے ذریعے سیاہ حیدر نیوراں میں، ماشرے
دیاں حقیقتاں توں سننے والاں دے سامنے لاوں
دی کوشش اپنی اے۔ بول مٹی دیا باویا دے
ذریعے مندرجہ ذیل سبق ملدے ہیں

بول مٹی دیا باویا توں ملن والے سبق

1- دنیا داری دی ننڈیا

سیاہ حیدر نیوراں
اپنے گداؤں سمجھا پھانڈا 'دے وچ سرخوش
دے کردار دے ذریعے دنیا داری دی ننڈیا
کردے ہیں۔ جیوں دل وچ دھمالے پھوندا اے
تے سرخوش دولت جمع کرن تے لگ جاندا اے
سیاہ حیدر نیوراں اسدے ضمیر توں اسدے سامنے
آئے اسدی اصلاح کردے ہیں۔ اپنا مضمون
سلطان باہو دی سٹوری وچ گھراخ ملدا اے

ادھی لہنت، دنیا داری

ساری دنیا داری

راہ صواب دے خراج کرنی

لین غنیمت دیاں ماراں

2- روحانیت دی اہمیت

سیاہ حیدر نیوراں

نے رومی تے سہیاد دے کرداراں دے ذریعے
 روحانیت دی آیت اتے زور دتا اے۔ لول
 مٹی دیا باو باوح رومی ناجی دے دل دیاں
 گلان اس گوں سن سکدا اے جے اوسرا دل
 مال تے دولت گوں پاک بیوندا اے۔ جبکہ
 سہیاد گوں اوسری روحانیت لکھی دے
 چنگل گوں بچا لندی اے۔ لیکن روحانیت
 دے حصول لئی ضروری اے کہ بندے داخل دنیاوی
 لالچ گوں پاک بیوے۔ تاں ای باب اسدے دل
 باوح و سس سکدا اے جے اس گوں روحانیت دل
 سکدی اے۔ بقول سلطان باہو

دل دریا سمندروں ڈونگے
 کوں دلال دی جانے ہو
 وچے پھیرے وچے پیرے
 وچے وچ ہانے ہو
 چودہ طبقے دے دے اندر
 تنبو وانگوں جائے ہو
 دل دا ٹھرم بیوے باہو
 سوای رب پہچانے ہو

3 - نفسیاتی سائٹل تے الجھناں

سہیاد حیدر نیں ناجی تے سفو
 جے دے کرداراں راہیں نفسیاتی سائٹل جے الجھناں
 اتے جانن پایا اے۔ ناجی دے دل دی گل کوئی سمجھ
 نیں سکدا تے اس نے مٹی دے باوے گوں ایسا راز دار
 بنالیا۔ سنجی گوں رومی دی محبت نیں حاصل
 ہوئی تے ایساں نیں اوس گوں عاشقی دی شکل باوح

حلاوت و سیاہی پیا لے . الیں طرح سجاد حیدر انہاں
نے اپنے ڈنیاں دے ذریعے معاشرے و معجزے
لوکاں دے لشیاتی سائل ائے چائنہ سٹارے

4 - برائی دا انجام

سجاد حیدر پوراں میں را آدم
خان نے سرس دے کرداراں را پین سالوں اے
سبق دتا لے کہ بھلوں کوئی کتنا ای ظالم یا
طاقت ور پیوے ، آخر کار برائی دا انجام برائی
تبعتر اے . ایہ دونوں کردار قید پیو جانڈے میں
تے اچھاٹی دی جیت پیو جاری ائے .

5 - پیت تے حوصلے دا درس

سجاد حیدر پوراں میں
سچیاں تے سلگنی دے کرداراں دے ذریعے ظلم
دا پتہ تے حوصلے نال مقابلہ کرن دا سبق
دتا اے . جیوں انسان ظلم دے آکوں حوصلے
نہ جارے تے جیت او پھڑکی پونڈی اے . سچیاں
تے سلگنی دی پیت دی و کتوں سرس اپنے
مقام و معز ناکام پیو تے قید پیو گیا . فقیر محمد فقیر
نوب اکھلیا لے

کیوں ڈرنا این ویلہ الیوں جھارے جھلڑھلن دے
ہے نہ طوفاناں دے پھٹیں دل دے جہاں تے ظلم دے

6- غریبان دا استھمال

سجاد حیدر دے ڈاراں
وچ غریب لوکاں تے سیوں وائے ظلم را ذکر وی دلدا ایے۔
منجرہ ڈلا مے وچ دشنامی دے کردار تے پاسا ذکر
دے کردار ایسے را آدم خان دے ظلم را ذکر ملدا
اے۔ ایساں کرداروں دے ذریعے سجاد حیدر ساڈے
عیا سترے دکن اس حقیقت تے جانن مے سترے
میں کہ غریب دا مال تے غریب کدی وی محفوظ نہیں

7- شہری لوکاں دی بے حسی

سجاد حیدر نے سچے اقبال تے سیدم
جی دے کرداروں را سید ٹڈا مے یوں مٹی دیا بویا وچ
شہری لوکاں دی بے حسی اتے جانن ڈالا اے۔
اس وجہ توں ایساں لوں ناچے دے دل دیاں
گلاں سچے نہیں آندیاں۔ روف شیخ دے مطابق

بے حسی بے حسنی حیرت خوف بھرم دے گلن دا
اپدہ اتوں دے سچے سوئی سوخاتاں نہ شہریاں

8- مزدور طبقہ دا استھمال

سجاد حیدر مینٹ سچے اقبال تے
سرخوش دے کرداروں را سید، مزدور طبقے تے سیوں
وائے ظلم دا ذکر لیتا اے۔ ایساں دے ایسے گلے
وچوں کارل ساکس دے مادیت دے فلسفے دی
فوشبو آندی اے۔ روف شیخ پوراں ایسے گلے لوں اس طرح

شیری شکل ویا آکھیا اے۔

اچیاں اچیاں کندھاں دق لئی سونجی روٹناں
میرے رب کی ونڈھی دھپ وی میرے کول نہ آئی

۹۔ عفو و درگزر دا درس

سجاد حیدر میں ڈڈا مے پخیرہ
راہیں مائی میراں دے ترحاں دے ذر لے عفو و درگزر
دا سب دتا اے۔ را اک خان نے مائی میراں دا
پتر نا حق قتل کرنا سی ایس لور باوجود وی
مائی میراں اس لرن چوری مے کر آئی سی۔ بقول
خواجہ فرید گنج شکر

فریدا جے تن مارن مکیاں تئیاں نہاں گم
اپنے مگو جائے میر تئیاں دے ہم

مکدی گل

سجاد حیدر دے ڈڈا مے ساڈے
عما شہرے دی حقیقتاں لور ساڈے ساڈے
لے آوندے میں۔ ایناں دے ڈڈاں دی خاصیت
اے کہ بندہ ایناں لور جیتنا غور ناں پڑھے
اوہ اتنے ای سب آموختایت پیوندے میں۔